

In dit nummer:

- * **ACTIVITEITENKALENDER**
- * **VOORWOORD**
- * **GESCHIEDENIS VAN HET WESTERKWARTIER (1)**
- * **GEBONDEN JEUGD (5)**
- * **MARIAKERKE, HONDERD JAAR EENZAAMHEID (1)**
- * **WAT EEN GIDS L(EI/IJ)DEN KAN...**

Gidsenblad
LANGE NELLE
OOSTENDE

Driemaandelijks blad van de afdeling OOSTENDE
van de WESTVLAAMSE GIDSENKRING vzw
Afgiftekantoor OOSTENDE 1
Verantwoordelijke uitgever en redactie
Dirk Beirens, Floralaan 7, 8400 Oostende

IN DIT NUMMER:

Inhoud:

01	ACTIVITEITENKALENDER	REDACTIE
03	VOORWOORD	MARC LOY
04	GESCHIEDENIS VAN HET WESTERKWARTIER (1)	LIEVE TERNIER
14	GEBONDEN JEUGD (5)	RICHARD QUAEGBEUR
17	MARIAKERKE, HONDERD JAAR EENZAAMHEID (1)	MARCEL LEEUWERCK
20	WAT EEN GIDS L(EI/IJ)DEN KAN...	RENE VANDERCROYSSSEN

Verantwoordelijke uitgever en redactie:

Dirk Beirens, Floralaan 7, 8400 Oostende

De medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen
(overname mag, mits bronvermelding)

Vormgeving:

Herman Moerman, Parijsstraat 11/6, 8400 Oostende

Secretariaat:

Patricia Veris, Nachtegalenlaan 50, 8400 Oostende

Voorzitter:

Marc Loy, Batterijstraat 70, 8450 Bredene

Dispatching:

(059) 80 73 81 (Fax en telefoon)

Rekeningnummer:

068-2075070-73

Lidmaatschapsbijdrage 1999 = 500 BEF

Activiteitenkalender

Redactie

DRIE EEUWEN MILITAIR HOSPITAAL IN OOSTENDE

**Vrijdag 26 maart 1999 om 20.00 uur in zaal
"Den Anklap",
Leffingestraat 85, Oostende**

Geïllustreerde voordracht door de heer Freddy HUBRECHTSEN.

Hospitium, hospes, hospitaal zijn allemaal woorden die met gastvrijheid te maken hebben....

Een gasthuis met een gastheer die gasten (passanten, in het laatste geval zieken) bij zich opneemt? Het woord 'gasthuis' werd trouwens heel lang in de volksmond gebruikt voor hospitaal, ziekenhuis of kliniek.

Oostende was een van de allereersten in Europa om een vast militair gasthuis (hospitaal) in te richten. Een burgerhospitaal was er toen niet.

Hoe kwam het hospitaal tot stand, wie financierde het, wat gebeurde er tijdens de verschillende bezettingen die onze stad gekend heeft, waar in de stad waren de verschillende hospitaalen in de loop der tijden gevestigd?

Daar wordt antwoord op gegeven tijdens deze voordracht die met dia's geïllustreerd wordt.

Ook het ontstaan van het eerste burgerhospitaal wordt aangekaart.

Het militair hospitaal dat als instelling in 1639 al bestond, werd (definitief?) gesloten op 31 december 1993.

Leden: gratis - niet-leden: 50 BEF

*

ORGELFESTIJN

MET J. S. BACH

Donderdag 29 april 1999 om 19 uur in de St.-Catherinakerk (Conterdam) Oostende.

De organist Stephan DOMBRECHT houdt die avond een causerie over 'het orgel'. Op een deskundige en aangename wijze zal de spreker de geschiedenis, de bouw en de samenstelling van het instrument toelichten.

De voordracht wordt afgewisseld met de uitvoering van enkele meesterwerken uit het oeuvre van de grootste meester aller tijden: J.S. Bach.

Het is de bedoeling de uit te voeren muziekwerken op een eenvoudige en begrijpelijke manier aan het publiek voor te stellen.

Wilt u zeker weten

of een activiteit al dan niet doorgaat,

contacteer secretaris Patricia Veris:

tel. (059) 80 62 39 - fax (059) 80 12 54

Het orgel van de St.-Catherinakerk is op het ogenblik het geschikste instrument voor dit gebeuren.

Dank aan de gastheer, pastoor-moderator Lieven Gistelincx.

*

WANDELING

100 JAAR MARIAKERKE

Zaterdag 29 mei 1999 om 14.30 uur op het Mariakerkeplein verzamelen.

Meer info in ons volgend nummer.

Wandeling onder leiding van de heer Marcel LEEUWERCK

Leden: gratis - niet-leden 50 BEF

*

KREKENFIETSELING

(afgelast als 't stortvloedt!)

Vrijdag 25 juni 1999 om 19 uur aan het St.-Annakerkje in Stene-Dorp verzamelen.

Marcel BRAET begeleidt ons al voor de elfde keer op deze krekensklassieker. Gedurende ruim twee uur gidst hij ons door het geklasseerde krekengebied, op de Groene 62 en langs de 'Keignaert' in Zandvoorde.

Let wel: eigen, perfect werkende (lichten!) fiets meebrengen!

Leden: gratis - niet-leden: 50 BEF

*

ENSOR

Zaterdag 29 augustus om 10 uur in de ontvangstruimte van het Oostendse Museum voor Schone Kunsten verzamelen.

Onder leiding van een gids brengt u een bezoek aan de tweede tentoonstelling van het Oostendse Ensorjaar: **De volledige verzameling van het museum!**

De bijdrage aan deze activiteit wordt vermeld in Gidsenblad 1999 nummer 2.

VESTINGBOUW LANGS

DE NOORDZEE

13 juni - 26 september 1999

Venetiaanse Gaanderijen

De zomertentoonstelling 1999 in de Venetiaanse Gaanderijen aan de Zeedijk van Oostende zal een overzicht brengen van de vestingbouw langs de Noordzee: de geschiedenis van de vestingsteden, de forten, de kustverdedigingswerken e.d. van Boulogne-sur-mer (F) tot Den Helder (NL).

Oostende wordt als centrale vesting in beeld gebracht naast o.a. Boulogne-sur-mer, Calais, Duinkerken, Nieuwpoort, Damme, Sluis, Vere, Retranchement, Vlissingen en Den Helder. De diverse historische evoluties vanaf de Middeleeuwen tot de Tweede Wereldoorlog worden belicht aan de hand van gevarieerd en origineel tentoonstellingsmateriaal zoals tekeningen, gravuren, schilderijen, wapentuig, reconstructies en maquettes.

Boulogne-sur-mer is een schitterend voorbeeld van een middeleeuwse vestingstad, Oostende van een 16de-eeuwse bastionale vesting en Den Helder van het Franse polygonale systeem. In Oostende zelf zijn daarbij nog restanten aanwezig van verschillende perioden en vestingsystemen zoals het Fort Napoleon (polygonaal fort) en de Atlantikwall (Domein Raversijde, verdedigingswerken Tweede Wereldoorlog). Ook het "Beleg van Oostende" (1601-1604) zal een belangrijk onderdeel van de tentoonstelling uitmaken.

De Venetiaanse Gaanderijen liggen centraal tussen het Domein Raversijde enerzijds en het

Fort Napoleon anderzijds en zijn daardoor de ideale plaats voor deze tentoonstelling. De link met beide sites zal uiteraard gebruikt worden voor het organiseren van randevenementen. Ook de officiële opening van het Fort Napoleon, in het kader van de Open Monumentendag 1999, zal gekoppeld worden aan deze expo.

*

MEEGEDEELD

De 'werkgroep Mariakerke' nodigt geïnteresseerden uit op haar 'Mariakerkewandeling' onder leiding van N. SLAMBROUCK en M. LEEUWERCK.

Deelname is gratis en de activiteit wordt twee maal herhaald om iedereen de kans te geven mee te wandelen:

- Zaterdag 26 juni om 14.30 uur

- Zaterdag 18 juni 1999 om 14.30 uur

- Dinsdag 10 augustus 1999 om 14.30 uur

* Start: Mariakerkeplein, aan de Nieuwpoortsesteenweg tegenover de Aartshertogstraat. Daar is voldoende parkeergelegenheid!

* Einde: Duinenkerkje

* Duur: ongeveer twee uur

IN MEMORIAM

Op 13 januari 1999 overleed mevrouw Madeleine Verlinde, moeder van ons geacht gidsend lid René Vandercruyssen. Innige deelneming vanwege Gidsenkring Lange Nelle.

HERINNERING Vernieuwing LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap 1999 gaat in op 1 januari en houdt in:

(meestal gratis) deelname aan onze activiteiten zoals voordrachten, bezoeken, wandelingen en uitstappen. Bovendien ontvangt elk lid het driemaandelijkse gidsenblad met activiteitenkalender, wetenswaardigheden, luchtige en meer wetenschappelijke bijdragen.

Als extra krijgt u als lid het jaarboek (niet-ledenprijs = 400 BEF/10 EURO) van de West-Vlaamse Gidsenkring.

De bijdrage is 500 BEF (conform wat onze zusterverenigingen vragen) over te schrijven op bankrek. nr. 068-2075070-73 t.n.v. West-Vlaamse Gidsenkring, afd. Oostende "Lange Nelle", 8400 Oostende.

Om het u gemakkelijk te maken, vindt u een overschrijvingsformulier ingesloten. U kunt ook steunend lid (600 BEF) of erelid (1.000 BEF) worden door het passende bedrag over te maken.

Dank bij voorbaat voor een vlotte afhandeling!

Het jaarboek 1998 "Jules Lagae, een biografie" (leden 1998) kan elke **weekdag** van 10.30 tot 12 uur afgehaald worden in de muziekwinkel Dewaele, Metselaarstraat 73 (over de post in de Timmermanstraat).

Voorwoord

Marc Loy

Ensor, van Christus tot Paus

Het was een boeiend idee van conservator Norbert Hostyn om de stadsgenoten en andere bezoekers in het MSK tijdens het Ensorjaar de kunstenaar zelf als hoofdpersonage in zijn eigen levensverhaal op te voeren en de 'Oostendenaar' achter deze illustere kunstenaar in foto's en andere archivalia te 'belichten'.

Neem nu bv. de foto van de jonge, avant-gardistische, spottende Ensor op zijn ezel versus de gezette baron in een fotogenieke keuvel met o.a. Einstein en de Franse minister voor Cultuur. Eén leven, twee werelden. Meteen is duidelijk dat de vorige eeuwende in het leven en oeuvre van de tot dan toe veelal onbegrepen en verguisde artiest een scharnierperiode was, een pijnlijk ervaren van kwijnende inspiratie en een genoeglijk berusten in eigen conformisme. 'Wat James Ensor in de 19de eeuw schilderde fascineert; wat hij verfde, etste en tekende in de 20ste eeuw amuseert vooral', zo verwoordde Karel Jonckheere het. De onbegrepen Christus werd gelauwerde paus.

*Meer en meer persifleerde hij zijn eigen persoonlijkheid in een rol die hij als 'wandeland standbeeld' (dixit van de Woestijne) bijna nog een halve eeuw te spelen had. Op de tentoonstelling wordt in foto's, films en geschriften duidelijk dat hij genoot van die - al lang verhoopte - erkenning. Hij is een erg gewillige poseur voor de vele fotografen, een graag in 't Frans of Oostends beluisterde redenaar op feesten, niet zelden ter zijner ere. En menige door huisdienaar Gustje aangekondigde bezoeker - journalist, politicus of collega-kunstenaar - luisterde beleefd naar de uitvoering door de meester van *La gamme d'Amour* of *Marche des Rotariens Ostendais*.*

En scheef Jonckheere in zijn 'Herinnering aan Ensor': 'Over de ongehuwde eenzaamheid uit de schelpenwinkel in Oostende is het boeiend na te kaarten, de rug gekeerd naar zijn schilderijen zonder de aanleiding te vergeten waarom ze ontstonden.' De eerste Ensortentoonstelling bracht die woorden in beeld.

Het bestuur

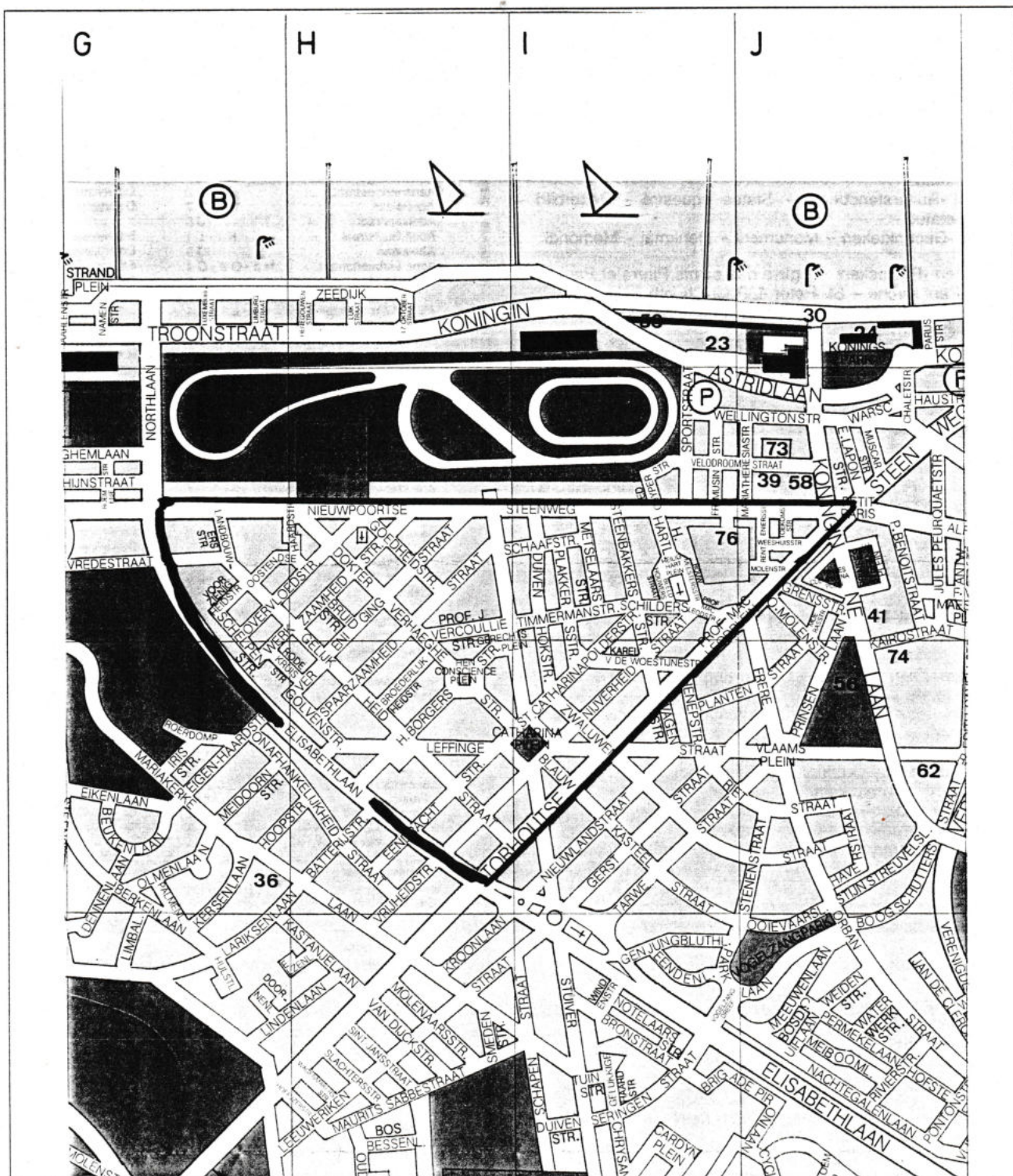
Geschiedenis van het Westerkwartier (1)

Lieve Ternier

1 Situering van het Westerkwartier

Het Westerkwartier is de Oostendse wijk die begrensd wordt door de Nieuwpoortsesteenweg, de Torhoutsesteenweg en de Elisabethlaan.

Deze driehoek is een dichtbevolkte woonwijk. De laatste volkstelling in 1991 telde 3.610 huishoudens met 7.823 personen die hoofdzakelijk in rijwoningen en appartementen woonden. De meeste woningen waren bescheiden met 2 of 3 of 4 vertrekken.

huishoudens tabel 30.14A	aantal huishoudens	aantal personen
Oostende	31 673	68 500
Westerkwartier	3 610	7 943

woningtype tabel 30.40B	open	half-open	rijwoning	appartement	andere
Oostende	6 313	5 242	22 921	30 230	2 567
Westerkwartier	211	196	4 263	2 962	32

vertrekken per woning tab. 30.48B	1	2	3	4	5	6	7	8 en +
Oostende	273	5 416	9 360	7 547	3 937	1 959	867	803
Westerkwartier	27	523	1 046	913	518	264	116	101

leeftijd tab. 30.04A	0 tot 15 jaar	15 tot 64 jaar	65 jaar en +
Oostende	9 960	44 699	13 841
Westerkwartier	1 218	4 955	1 770

Algemene Volks- en Woningtelling op 1 maart 1991, Oostende: statistiek per buurten

Het Westerkwartier was één van de nieuwe wijken die na het slopen van de vestingen in de vorige eeuw werden geconcipeerd. Het uitbreidingsplan in westelijke richting van V. Besme werd door de Oostendse gemeenteraad goedgekeurd in 1900 en hierbij was al sprake van "Westkwartier" of "le nouveau Quartier Ouest".

In 1978 besloot de Oostendse Gemeenteraad om voor het stadscentrum ook 2 wijkraden op te richten, net als voor de afgelegen wijken en de vroegere fusiegemeenten. Zo werd de wijk Westerkwartier-Vlaams Plein gevormd die ruimer is dan het eigenlijke Westerkwartier dat we hier behandelen: enkel om praktische redenen werd de nieuwe wijk grosso modo uitgebreid tot de Zeedijk en de Koninginnelaan. Deze nieuwe omschrijving werkt wel eens verwarrend. Wij beperken ons tot het oude Westerkwartier.

2 Geologisch en historisch kader waarin het Westerkwartier ontstond

Het Westerkwartier is ontstaan binnen de Vlaamse Kustvlakte, in de Historische Polders van Oostende, voor een deel op de plaats van de verdwenen parochie Sinte-Catharina.

Van wat zich voor de 20ste eeuw afspeelde in

het Westerkwartier zijn nu bijna geen sporen meer zichtbaar. Enkele straatnamen verwijzen naar vroegere situaties.

2.1 De Vlaamse Kustvlakte

2.1.1. De vorming van de Vlaamse Kustvlakte: een lang verhaal van overstromen en opslibben

De geschiedenis van de ontwikkeling van onze kustvlakte begon ongeveer tienduizend jaar geleden. Bij het afsmelten van het ijs na het laatste ijstijdperk verhoogde de zeespiegel geleidelijk en drong de zee langzaam het land binnen. Er ontstond een waddegebied, vergelijkbaar met dat nu in Nederland. Aan de zee-kant ontstond op de strandwallen een duinstelsel. De lagunes aan de beschermde landzijde gingen opslibben waardoor er gedurende duizenden jaren veen accumuleerde tot een uiteindelijke dikte van 1.50 tot 2 meter. Dit veen (ook: turf, dering) werd in de loop van de geschiedenis diverse keren geëxploiteerd bv. in de Romeinse periode voor zoutwinning, in de Middeleeuwen en de laatste oorlogen als brandstof.

Hoe vaak de kuststrook overstromde is niet te reconstrueren. In elk geval weten we dat tussen de 5de en 1ste eeuw v. C. de oude duinen weg-

spoelden. Hierdoor werd de kustvlakte een schorren- en slikkengebied, ingesneden door veel kreken en vloedgeulen.

Nieuwe duinen ontstonden en door deze bescherming en dus verminderde kracht van in- en uitstromend water, slibde het gebied weer op en werd het droog en bewoonbaar.

2.1.2 Schaarse bewoning in de Vlaamse Kustvlakte: een lang verhaal van vestigen en verlaten.

Omstreeks het jaar 70 verschenen de eerste bevolkingskernen, wellicht kleine visserijuitbatingen, gesticht door de toen al geromaniseerde bevolking.

Omstreeks 270 was de kuststrook als gevolg van een reeks stormvloeden voor het grootste deel via een krekensysteem overspoeld en dus weer helemaal verlaten.

Vanaf de 8ste eeuw begon het water zich uit de kustvlakte terug te trekken, er ontstond een nieuwe duinengordel met erachter weer bezinking en vorming van een schorrengebied. Vanuit de aangrenzende zandstreek organiseerden de grote abdijen er schapenteelt.

In de 9de eeuw werd permanente bewoning mogelijk en ontstonden de eerste dorpen (Houthave, Lampernisse).

Toen nieuwe overstromingen de oude kreken uitschuurden, ontstond evenwijdig met de kustlijn een brede kreek, die uitmondde in de IJzerinham en de zee ergens tussen Oostende en Bredne bereikte. Hierdoor werd een langgerekt stuk land afgescheiden.

Om zich tegen verdere overstromingen te beschermen bouwden de bewoners beschermende dijken.

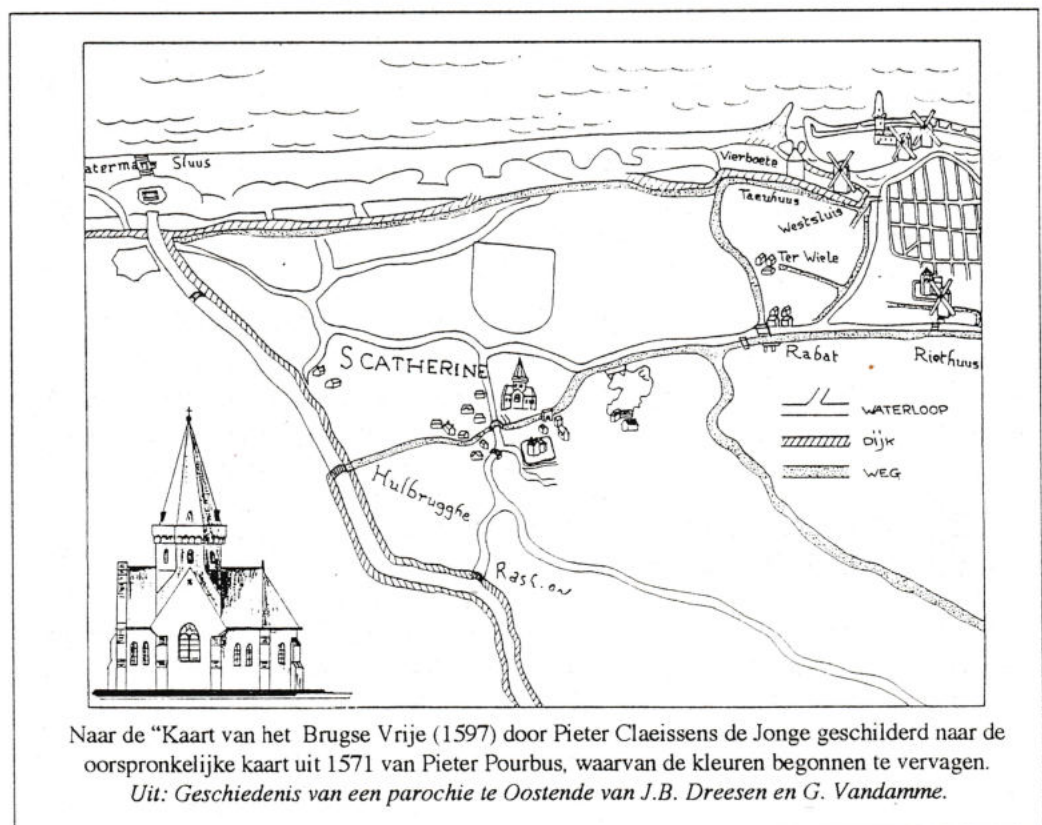
2.2. De parochie Sinte-Catharina : ontstaan en verdwijnen

In dit schorrengebied werd de parochie Sinte-Catharina (ook: Sinte-Cathelyne, Sinte-Catherina-West) opgericht (dekenij Oudenburg, bisdom Doornik). We vinden vermeldingen begin 13de eeuw.

Bij huizenbouw in onze eeuw werden in het Westerkwartier enkele skeletten, metselwerk en een grafzerk gevonden, waardoor we de parochiekerk en het kerkhof kunnen situeren aan de Broederlijkheidsstraat. Wellicht bereikte de parochie haar hoogtepunt in de eerste helft van de 16de eeuw.

Tijdens de roerige godsdienstoorlogen in de tweede helft van de 16de eeuw werd Oostende door hervormingsgezinden (ook: Staatsen, calvinisten) o.l.v. prins Maurits bezet om zo Spaans-Vlaanderen te controleren.

Om de bezette stad te verdedigen werd gekozen voor inundatie. Hiervoor werden in 1584 de oostduinen en de Bredense dijk doorgestoken. In het najaar van 1584 (oktober, storm, springtij) brak de zee door. Door deze vloeiing (ook: coupure, le trou) ontstond de Geule (ligt aan de basis van de huidige haven) en het achterland

overstroomde, echter nog te weinig. Om het effect te verhogen werd later nog meer dijk (Grote Dijk, 1601) doorgestoken. Bij hoog water werd het gebied rond Oostende een zee, bij laag water een uitgestrekt moddergebied, doorsneden door krekken o.a. de Sinte-Catharinakreek die in verbinding kwam met de nieuwe Geule. De parochie Sinte-Catharina lag volledig in dat overstromingsgebied en werd dus verlaten.

Na het Beleg van Oostende (1601-1604) werd het zwaargeteisterde Oostende weer opgebouwd bv. met afbraakmateriaal van de Sinte-Catharinakerk werd de Oostendse kerk hersteld.

2.3 De Historische Polders van Oostende: van spoelpolder tot polder

Een groot gedeelte van de Oostendse omgeving werd na het Beleg ingedijkt en drooggelegd. Maar hierdoor begon de havengeul geleidelijk te verzanden. Door de sluiting van de Schelde (Verdrag van Münster, 1648) was Oostende de enige haven van de Spaanse Nederlanden. Om die verder te kunnen gebruiken werd beslist om bepaalde polders te gebruiken als spoelpolder. Door de kracht van de stromingen bij het in- en uittrekken van het water zou de havengeul weer uitschuren tot bruikbare diepte. Hiervoor werden de nodige dijken gebouwd, nu niet om het gebied droog te leggen, maar om het omliggende droog te houden.

De Sinte-Catharinaschorre liep al vanaf 1584 onder en fungeerde tot in 1740 als spoelpolder voor de haven. Na 2 eeuwen was ze danig opgeslibd dat ze bij hoog water nauwelijks onderliep en haar functie verloor.

In 1726 deed keizerin Maria-Theresia een oproep tot alle eigenaars om hun eigendom op te geven en te bewijzen "in de vloyende scharren omtrent deze stad". In 1742 vroeg Andreas Lanszweert, grootgrondbezitter in de polder, in naam van de belangrijkste grondbezitters aan Maria-Theresia het octrooi voor de indijking en drooglegging van de schorren. Door ruilverkaveling werden verspreide eigendommen gegroepeerd. In 1745 was de polder klaar voor landbouwuitbating (1.800 gemeten land). Om de polder af te wateren werd o.a. de Sinte-Catharinakreek in stand gehouden. Er werden hoeven gebouwd. Wellicht werden de eerste

hoeven (gedeeltelijk?, schaapskooien?) al voor de inpoldering gebouwd op de funderingen van voormalige Spaanse forten uit het Beleg.

2.4 Binnen het agrarisch gebied kreeg het Westerkwartier vorm

Al snel werden de eerste wegen aangelegd (namen vermeld in 1749) nl. de Leffinge-straete, de Stuyver-straete, de Steenstraete (nu Zilverlaan) en de Gistelstraete.

In 1765 werd de Steenweg van Oostende naar Wynendale (nu Torhoutsesteenweg) aangelegd.

In 1823 werd de Nieuwpoortsesteenweg aangelegd. Voordien waren de Duinenweg en de Chemin de Nieuport à Ostende of Lange straet (huidige Roerdompstraat en Prins Roselaan zijn delen hiervan) de enige verbindingswegen tussen beide kustgemeenten.

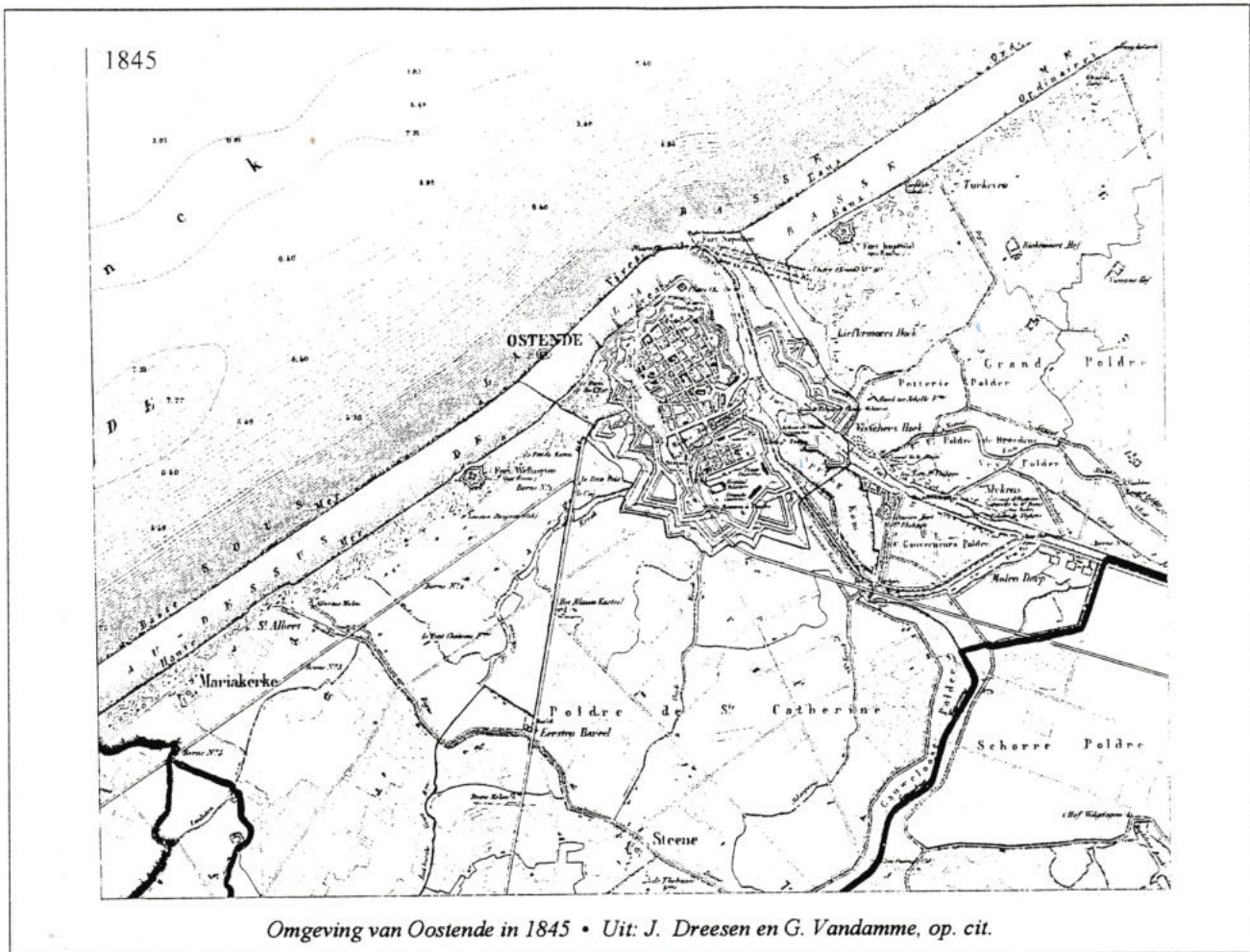
In 1906-1907 werd te midden van velden en weiden de Elisabethlaan aangelegd als aansluiting op de al bestaande Northlaan. De laan werd uitgevoerd als verhoogde wegberm zonder verharding. Het aanvankelijke plan was een afleiding van de spoorlijn Brussel-Oostende, naar Mariakerke toe, waardoor de hippodroom rechtstreeks per trein bereikbaar werd. Dit was een idee van Leopold II, die trouwens op de westhoek Northlaan/Zeedijk over de Villa Oster(r)ieith (later Villa Albert-Elisabeth) beschikte. Het duurde tot kort voor de Tweede Wereldoorlog voor de Elisabethlaan volledig werd gerealiseerd.

Omstreeks 1900 kon de grens van de westelijke uitbreiding van Oostende ongeveer gesitueerd worden ter hoogte van de Koninginnelaan.

De wijk het Westerkwartier zoals wij die nu kennen was landbouwgebied. De akkers en weiden behoorden hoofdzakelijk toe aan de hoeven Hamilton en Tournoy.

2.5 Plannen stadsuitbreiding

Na de onafhankelijkheid van België begon de ware opbloei van Oostende. Leopold I bracht er vanaf 1834 dikwijls zijn vakantie door en de aristocraten voelden zich aangetrokken door de opkomende badplaats. Maar het was vooral onder Leopold II dat Oostende beroemd werd als internationale bad- en havenstad.

In snel tempo werd de stad gemoderniseerd: grootse bouwwerken brachten niet enkel de Europese aristocratie naar Oostende, maar trokken ook heel wat arbeiders aan. De Oostendse bevolking groeide fel aan zodat stadsuitbreiding noodzakelijk was.

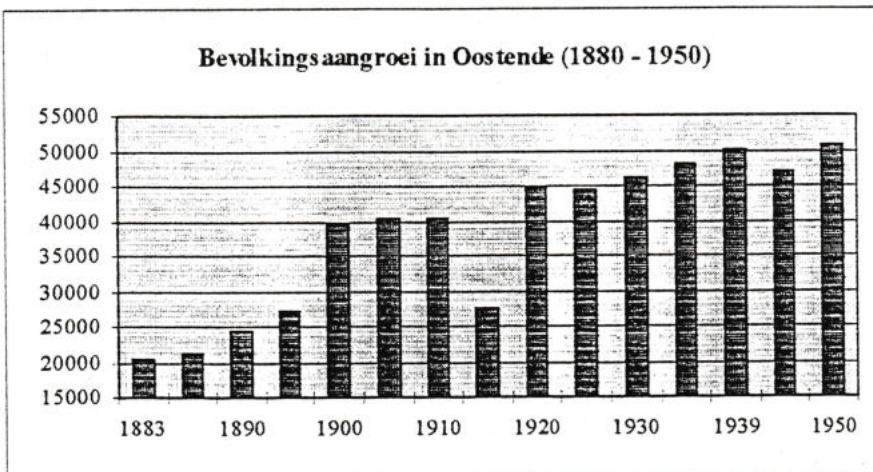
In 1847 al wees een aannemer op het nijpend tekort aan arbeiderswoningen. Maar het bouwen van toeristische infrastructuur kreeg voorrang. Overal werd gebouwd en vele oude wijken werden gesloopt om plaats te maken voor nieuwbouw. De arme bevolking werd op straat

gezet of woonde in zolders en mansarden die voor 50 fr. per jaar werden verhuurd. De aannemer deed een voorstel om het probleem op te lossen door net buiten de stad een “arbeidersstad” te bouwen.

2.5.1 Stadsuitbreidingsplannen in westelijke richting.

Onder impuls van de ministers van Financiën Frère-Orban en J. Malou kwam het nieuwe stedenbouwkundig plan van Leopold Crepin, Hoofdingenieur van Bruggen en Wegen en ex-lid van de Commissie tot ontmanteling van Oostende, tot stand. Wellicht had Leopold II ook de hand in dit plan.

Het plan Crepin van 1873 voorzag een globaal rooilijnplan voor de stad Oostende, een eerste uitbreiding in westelijke richting met een morfologische continuïteit tussen de oude en nieuwe stad, dus verder zetten van het dam-

Gegevens uit: Oostende herbouwt, p. 11

bordpatroon. In het aangepast plan van 1883 moest de Koninginnelaan de ruggegraat vormen van de nieuwe stadsuitbreiding tussen het Bois de Boulogne, de koninklijke chalet en de verlengde zeedijk.

Dat de stadsuitbreiding gepland werd in westelijke richting had duidelijke redenen. In de periode 1886-1902 hield Leopold II zich met een groot aantal stedenbouwkundige initiatieven bezig, vooral met de aanleg van de zuidwestelijke stadsrand, omdat die aansloot bij zijn nieuw chalet.

2.5.2 Stadsuitbreidingsplan "Westerkwartier" of "Quartier-Ouest" van V. Besme

In 1899 werd door Victor Besme, inspecteur-général du Service Voyer du Brabant én stedenbouwkundig raadgever van Leopold II, een nieuw uitbreidingsplan "Westerkwartier" ontwikkeld dat aansloot bij de principes van L. Crepin. Het plan Besme werd, na heel wat gehakketak de maanden vooraf, in de gemeenteraad van 18 december 1900 goedgekeurd.

V. Besme koos voor een globaal plan van de wijk met brede straten. Alle eigenaars die al gebouwd hadden in het Westerkwartier werden door het stadsbestuur aangeschreven i.v.m. ont-eigeningen om de straten de gewenste breedte te geven. Dat leverde een pak levendige bezwaarschriften op, waarop uiteindelijk slechts beperkt werd ingegaan.

Besme voorzag een nieuwe ringweg, ongeveer de huidige Elisabethlaan, en binnen de zo ontstane driehoek van het Westerkwartier de structuurbepalende assen Stuiverstraat en Leffingestraat. Op hun kruispunt werd een square (Sinte-Catharinapolderplein) gecreëerd waarop de nieuw te ontwerpen straten werden georiënteerd. Dit gebeurde onder de vorm van dambordtypologie, waarbij de breedte van de bouwblokken een quasi vaste maat of een veelvoud ervan werd toebedeeld: ± 75 meter en ± 150 meter. Dit stramien werd over de hele wijk doorgetrokken, behalve over de noordoostelijke hoek die toen al bestond.

Naast de bestaande assen werd de as Blauwkasteelstraat verlengd met de Dr. Verhaeghestraat. In secundaire orde werden hier parallelle assen ontworpen: de Gelijkheidstraat en de Zwaluwenstraat. Zij kregen een ontsluitende functie, gezien zij de wijk entten op de grote steenwegen. Op deze assen werden straten met een bedienende functie gericht. Uitzondering is de Honoré Borgerstraat, die een breed profiel kreeg, en de wijk toegankelijk maakte vanaf de Elisabethlaan.

Het Westerkwartier werd van bij de conceptie gescheiden van het zeefront door de Wellingtonrenbaan en de begraafplaats.

Dambordstructuur van het plan V. Besme
(---- = bestaande assen en straten)

Uit: Wijkstructuurplan Westerkwartier, P 5bis

2.6 Vroegste woningbouw in het Westerkwartier: van 1870 tot de Eerste Wereldoorlog

2.6.1 Bedrijven in het Westerkwartier op het einde van vorige eeuw

Voor 1870 was het Westerkwartier een vlak polderland waardoor zich de sterk verzande Sinte-Catharinakreek slingerde. Het behoorde tot de gemeente Mariakerke. Er waren 2 grote hoeven, allebei gelegen ten noorden van de kreek: de hoeve van Ed. Tournoy lag rechtover de Metselaarsstraat, aan de zuidkant van

de huidige Timmermansstraat en de hoeve van H. Hamilton (zou met de aanleg van de Elisabethlaan net buiten het Westerkwartier liggen). De poldergrond was "uitgebriekt" of uitgebakken: steenbakkerijen (o.a. O. Montangie, Pottier) hadden er aangeslibde klei gewonnen voor het maken van baksteen (die plaatselijke rode baksteen werd wellicht gebruikt voor het klooster en de school in de Steenbakkersstraat), een product waarnaar toen veel vraag was wegens de enorme bouwwoede in Oostende.

Op de plaats van een uitgegraven diepte van een vroegere steenbakkerij, op 65 meter voor de huidige H. Hartkerk, werd in 1882 een ijsput uitgebouwd door D. Kimpe. Hiervoor werd rond de put een muur gemetseld. In 1883 werd die uitgebreid naar het weeshuis toe. Hier werd 's winters ijs gekapt en bewaard in de "donkere barakken" aan de kant van het weeshuis. De exploitatie gebeurde door Henri Casteels (+1899) en later door zijn weduwe. Dit ijs werd in de stad verkocht aan handelaars in vis en vlees. De ijsput bleef in bedrijf tot 1910 tot de opkomst van de ijsfabrieken (cfr. aanvoer ijs met Scandinavische boten vanaf 1874 in Oostende: werd hier bewaard in ijskelders of glacières en in opslagplaatsen). Het is niet duidelijk of de barakken ook werden gebruikt om ingevoerd ijs te bewaren, alhoewel het tijdstip van bouw wel duidelijk aansluit bij de start van de ijshandel op Oostende.

2.6.2 Eerste woningbouw in het Westerkwartier in de buurt van het weeshuis

Vanaf 1870 begon men sporadisch woningen te bouwen langs de 2 invalswegen Nieuwpoortsesteenweg en vooral langs de Torhoutsesteenweg. Maar de bebouwing kwam pas goed op gang omstreeks 1895 (cfr. Le Chatelet, 1885). In 1887 werd het Sint-Vincentius Ferrerius-Wezengesticht ingeplant op een grote oppervlakte (huidige plaats A.Z. St.-Jozef). Ten oosten hiervan ontwikkelde zich langzaam een wijk met uitgesproken villa-allures: de Rentenijsstraat, de Vooruitgangstraat (nu Toekomststraat), de Weeshuisstraat en de Molenstraat.

2.6.3 Ontstaan van een "quartier ouvrier"

Arbeidersgezinnen vonden in Oostende massaal

werk in de stadsuitbreiding en -vernieuwing, in de modernisatie en uitbreiding van de haveninstellingen en in het seizoentoeerisme. De eerste verkavelingen in het Westerkwartier waren niet door het Mariakerks gemeentebestuur gepland, maar ontstonden doordat bepaalde eigenaars bereid waren om bouwgrond te verkopen.

Vanaf 1880 ontwikkelde zich de Tournoyewijk, op gronden van de herbergier-landbouwer Ed. Tournoy, tussen de Stuiverstraat, de Nieuwpoortsesteenweg, de ijsput en de Sinte-Catharinakreek. Zo ontstonden de eerste straten (buiten de structuurassen) die door het Mariakerkse gemeentebestuur in 1897 verhoogd werden aangelegd. Twee jaar later, met de annexatie van Mariakerke bij Oostende op 1 juli 1899 veranderden enkele straten van naam.

De oudste woonstraten uit 1897 van het Westerkwartier zijn: de Hoogstraat? (soms vernoemd tot Ooststraat; vanaf 1899 Briekebakkersstraat of Rue des Briquetiers; nu Steenbakkersstraat), de Verlorenstraat (vanaf 1899 Metselaarsstraat). Verspreid stonden er schamele arbeiderswoningen met donkere woonkelders met of zonder een halve verdieping.

De huizen die voor de annexatie van Mariakerke bij Oostende werden gebouwd waren nog niet onderworpen aan het rooilijnplan van Besme, vandaar dat ze nu nog uit de rooilijn springen of in "garren" staan. Tijdens de heraanleg van de Steenbakkersstraat in 1897 kwamen de woonkelders van de oudste werkmanshuisjes zichtbaar, en kon je zien hoe de straat vroeger flink was opgehoogd (nrs 17, 24, 46, 60-62, 57). Ook zijn er nog 2 garrenhuizen achter Steenbakkersstraat 31.

In 1898 werd de Rabotstraat (vanaf 1899 Schaafstraat) aangelegd samen met het deel van de Duivenhokstraat tussen de Nieuwpoortsesteenweg en de Schaafstraat.

Tussen 1900 en 1902 werd de Timmermansstraat aangelegd, samen met een gedeelte van de Pasquinistraat (later Duivenhokstraat) en de Ambachtsstraat (later Plakkersstraat).

In 1902 stonden in de Tournoyewijk zeker al een 70-tal huisjes langs deze nieuwe straten. In 1900 lezen we in een gemeenteverslag over de wijk "la population très dense de ce quartier".

Toestand in 1912:

straat	aantal huizen	aantal gezinnen	kinderen < 12 jaar
Steenbakkersstraat	67	144 (met 666 personen)	291
Metselaarsstraat	39	53	131
Plakkersstraat	12	19	45
Duivenhokstraat	26	37	82
Timmermansstraat	46	78	190
Schaafstraat	18	20	54
Nijverheidstraat	3	3	7
Smedenstraat = K. Van de Woestijnestraat	2	3	5
Sinte-Cath. polderstraat	geen	geen	geen
Schildersstraat	geen	geen	geen
Hane- en Arbeidersgang	33	33	109

Uit: diverse bronnen

Op de zuidkant van het weeshuis, tussen de kreek en de Torhoutsesteenweg werden 2 aansluitende rijen arbeiderswoningen gezet die de basis vormden van de wijk 't Kroontje. Dhr. H. Marest, een metselaar die zich had opgewerkt tot aannemer, begon in 1896 met de uitbouw van de eerste steeg (ook: impasse, garre, gang) met 7 arbeiderswoningen, in 1897 en 1900 aangevuld tot een rij van 15 woningen die de Hanegang vormden. In 1900 werd aan de oostkant van deze Hanegang een nieuwe rij van 16 (of 17) woningen gebouwd die eerst Hennegang, later Arbeidersgang en Arbeidersstraat werd genoemd. De eigenaar, Désiré Kimpe, had voor de bouwgrond 2 fr./m² betaald. De huisjes waren 4,5m breed, men viel met de deur in huis: twee kamers achter elkaar en erboven een zolder. Kort voor de Eerste Wereldoorlog was de huishuur 13 fr./maand. Meestal woonden er kinderrijke gezinnen. De steegjes werden hoofdzakelijk bewoond door dagloners, voddenrapers, scharenslijpers, venters en allerlei dompelaars. Vooral de bewoners van de Hanegang werden sociaal verworpen. De huisjes van de Hanegang hadden niet allemaal een WC (ook: vertrek). Niemand in de steegjes had put- of regenwater. Water moesten ze halen (met emmers aan een juk of tussen een

hoepel) aan een openbare fontein. Er stond één op de westhoek van de Steenbakkersstraat en de Torhoutsesteenweg. Vuile kleren werden uitgespoeld in het ondiepe, twijfelachtige water van de kreek. Over de stinkende Sinte-Catharina-kreek lag een plank waarvoor elk gezin 1 fr./jaar moest betalen aan D. Kimpe.

De oude landwegel tussen de kreek en de Torhoutsesteenweg werd in 1900 (spontaan en illegaal) verbreed en de Steenbakkersstraat werd zo verlengd van de kreek naar de Torhoutsesteenweg.

Pas in 1907 werd de Sinte-Catharinapolderstraat aangelegd en in 1909 het oostelijk deel van de Smedenstraat en een deel van de Nijverheidstraat. Deze straten waren in 1911 al gekasseid, maar voor de Eerste Wereldoorlog kwamen er weinig huizen.

2.6.4 Scholen voor het dichtbevolkte Westerkwartier

Al in 1902 begon men in te zien dat de bouw van een school in deze kinderrijke arbeidersbuurt wenselijk was. Het stadsbestuur dacht die eerst te bouwen in de Maria-Theresiastraat, maar het moest van haar project afzien omdat er

voorbij de Landbouwersstraat, een eind verderop een rij van een 10-tal huizen tussen de onbestaande Goedheid- en Werkzaamheidstraat en nog 5 huizen verder tot aan de Stuiverstraat. De westkant van de Stuiverstraat was praktisch volgebouwd (uitz. tussen Spaarzaamheidstraat en Nieuwpoortsesteenweg).

Aan weerszijden van de Landbouwersstraat stonden 21 kleine huisjes en aan het uiteinde stond een kleine hoeve.

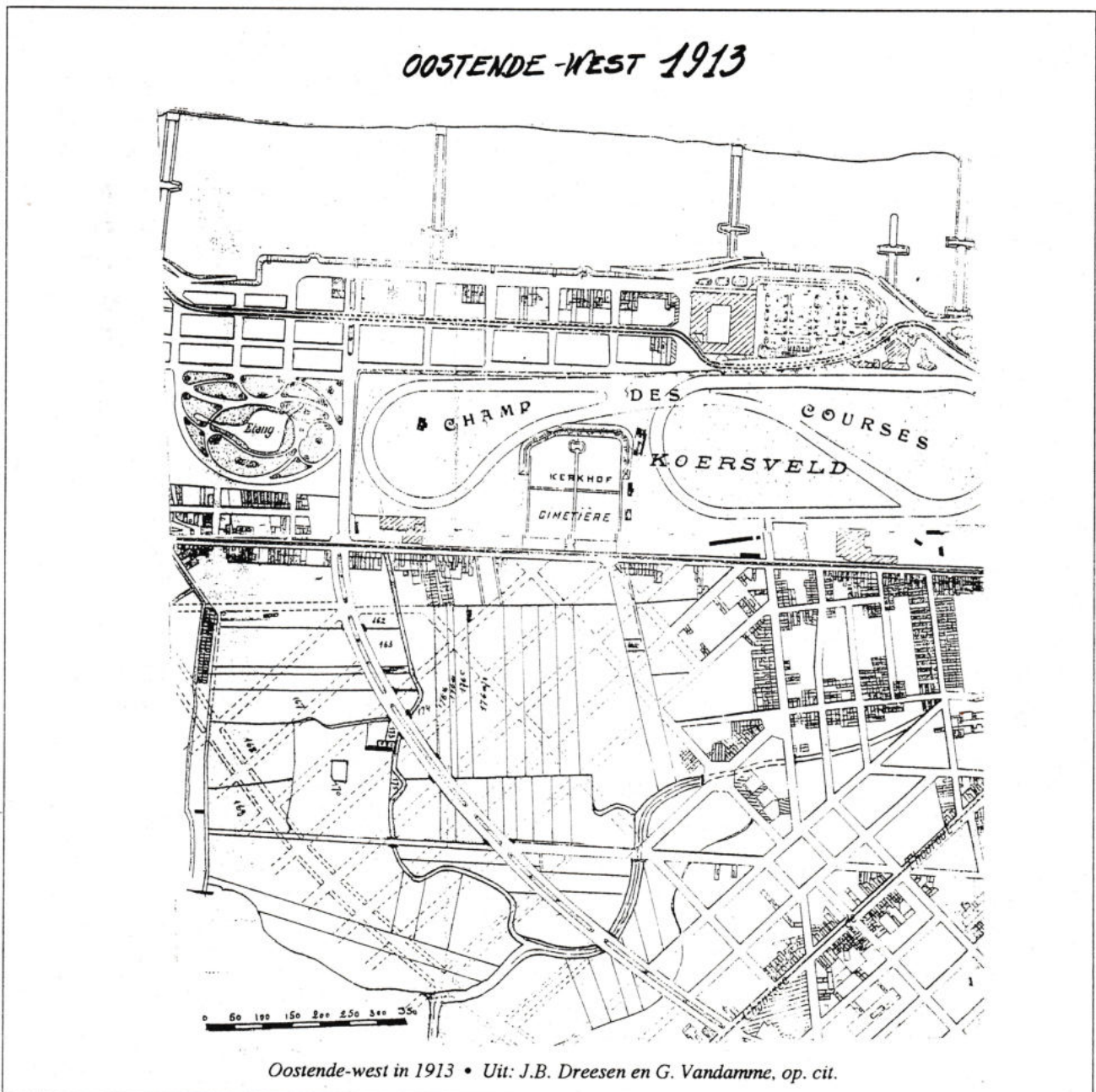
Langs de Elisabethlaan stond enkel 1 hoeve (L. Demaeght).

Enkele huizen stonden vooraan in de Vereniging-, Spaarzaamheid- en Onderwijsstraat (= huidige Prof. Vercoulliestraat).

De westkant van de Gerechtsstraat (huidige Honoré Borgersstraat) was volgebouwd tussen de Stuiverstraat en het Conscienceplein en de aansluitende zijde van het Conscienceplein stond ook vol.

Aan de zuidkant van de Scholenstraat (nu Dr. Verhaeghestraat), tussen het Conscienceplein en de nog onbestaande Broederlijkheidstraat, stonden een 7-tal huizen.

(Wordt vervolgd)

Oostende-west in 1913 • Uit: J.B. Dreesen en G. Vandamme, op. cit.

Gebonden jeugd (5)

Richard Quaegebeur

(Vervolg van vorig nummer)

Ik heb reeds gezegd dat de wateren in die tijd veel zuiverder waren. Ik heb mijn vader weten vissen met een kruisnetje langs de kademuuren in de haven van Antwerpen. Met nog een schipper visten ze zo op steurgarnaal. Die bleke garnalen zijn iets taaier en niet zo fijn als hun grijze collega's maar ze kostten niets en waren zelf gevangen. Dan smaakten ze natuurlijk veel beter. Het was rond middernacht toen ze visten. Om de beurt trokken ze een tiental meter en schudden dan de inhoud in een emmer die mijn broer moest dragen. Moeder stond al klaar bij haar kachelletje om te koken. Opdat de beetjes niet uit zijn emmer zouden wippen, had mijn broer er een natte doek over gelegd. Maar kwam het door de slechte verlichting van de kade of door de vaak? Feit is dat hij struikelde over de rail van een kraan en dat zeker een halve emmer van die beestjes lagen te springen op de grond. Met hun drieën hebben ze die garnaaltjes zoveel mogelijk nog vergaard. En mijn broer die nog de meesten had teruggevangen, hield er nog een "knikker" tegen zijn hoofd aan over. 's Anderendaags aten we garnalen en zoals reeds gezegd: ze smaakten heerlijk.

Waren de verdiensten niet te hoog, toch zorgde vader ervoor dat wij zeker geen honger hadden. Kiekens waren voor de oorlog van '40 redelijk duur en voor ons zeker een luxe. Konijnen waren ook niet goedkoop en toch heb ik er veel gegeten, soms driemaal per week. Telkens wij 's avonds eindigden met varen, meerde mijn vader de aak zoveel mogelijk even buiten een bewoonde plaats langs een bosje of struikge-

was. Bij de eerste schemering ging hij aan wal, zocht een paar konijnenholen en plaatste een paar strikken. Niet te veel want één konijntje was genoeg. Van konijnenziekte was toen nog geen sprake en er liepen er in overvloed. 's Morgens was hij al vroeg op om de sporen van zijn wandaad te verwijderen en de mogelijke buit klaar te maken. Ik heb weinig poeliers geweten die zo vlug konijnen van vel en ingewanden konden ontdoen als vader.

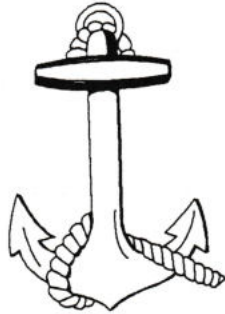
Op een dag was het bijna verkeerd afgelopen. Hij had een strik gezet maar later een vriend op bezoek gekregen. Ze waren samen nog eens naar een café gegaan aan de volgende brug. Het was laat toen ze terugkwamen en voor één keer was hij blijven liggen. En voor één keer was ik ook vroeger wakker. Hij had waarschijnlijk wat gezaag moeten horen van moeder want hij vertelde dan altijd over alles met mij. Ik had dit graag. Hij was toen als mijn vriend. Het kon mij dan ook niet schelen als ze eens ruzieden. Ik had alleen schrik als hij echt kwaad werd en zijn ogen kleiner en zwarter werden.

Nu, die morgen gingen wij samen aan wal na de koffie en de eerste die wij zagen was ... een veldwachter.

"Als ik die te pakken krijg", zei hij, "maar weet ge soms van iets, schipper?" Hij had het konijn halvelings uit zijn hol getrokken. Het had zich gestrikt en door te trekken zijn eigen gewurgd. Ik was misschien vier jaar maar mijn reactie kwam als vanzelf, haast niet te geloven. Ik wierp mij op mijn knieën bij het beestje en begon het te strelen. Ik weende en lamenteerde over dat arme lief beestje. Ik voelde hoe vet het dier was en vond het spijtig dat die veldwachter daar stond. Toch weende ik nog steeds. "Ja, zei vader, hij had zo een beestje dat wij gingen vetmesten, maar wij hebben het nooit moeten slachten. Hij ging er toch niet van eten". De veldwachter is nog komen koffie drinken aan

boord en heeft mij nog getroost. Het dode konijn heeft hij echter meegenomen als bewijs.

Mijn vader zei dat ik een slimme jongen was maar toch zo niet mocht overdrijven.

Op een andere keer lagen wij in Antwerpen naast een cargoboot. Wij lagen in wachtbeurt om te laden, denk ik. Het moet zomer geweest zijn, want moeder bakte frieten op een "duivel-tje". Dat is een klein gietijzeren kacheltje met rechtstreeks een buis als schouw aangebouwd. Dat kacheltje stond juist voor de stuurbak.

Zoals steeds stond ik gebonden. Die cargo stak zeker een zestal meter boven ons uit. De bemanning bestond uit vermoedelijk Indische matrozen. Mijn vader noemde ze rijstkakkers. Ze zagen mij op dek staan en wierpen mij een sinaasappel toe. En dan wierp een ander nog één en dan nog één, tot moeder gewaar werd dat ze naar de frietketel mikten. En plots was het raak. Het bijna kokende vet lag op het dek. Moeder had mij nog beschermd maar gelukkig waren er geen gevolgen. De mannen waren ineens verdwenen. Die middag hebben wij brood gegeten met beefsteak. Vader sprak nog eens met de kapitein maar die kon er ook niets aan doen.

Van zodra het wat miezerig weer was op zondagnamiddag en wij dus aan boord bleven, bakte moeder pannenkoeken. Dit was toen een klein feestje. Reeds na het middagmaal werd het deeg gemaakt. Dan moest die "trekken en rijzen" voor de open kacheloven. Wij mochten zeker geen tocht maken anders zakte het deeg ineen en waren de flensjes niet meer goed om te bakken. Moeder stond erop dat haar werk gerespecteerd werd. Het is misschien omdat ik nog zo klein was maar later heb ik nooit meer pannenkoeken gegeten zoals toen. Ik at ze liefst met bruine suiker, niet opgerold, dan kon er immers meer suiker op. Het kon me voorts niet schelen dat Robert zei dat ik al mijn tanden zou verliezen.

Van tanden gesproken, mijn eerste melktandjes die ik verloor moest ik weggooien op een zekere rituele wijze. Terwijl ik de tand overboord smeed moest ik zeggen:

Tand, tand, ga naar 't land,

God geeft mij een nieuwe tand.

Ik zei natuurlijk: "Godver geeft een nieuwe tand!"

Vader zei haar dan dat ze mij leerde vloeken. En moeder antwoordde dat hij vooraan stond als ze het vloeken hadden uitgevonden en hij daarom in de hel levenslang zou branden.

Nu, vader kon er weg mee. Ik vond het niet mooi, wel indrukwekkend. Ik had mij voorgenomen nooit te vloeken, of misschien als ik heel oud werd...

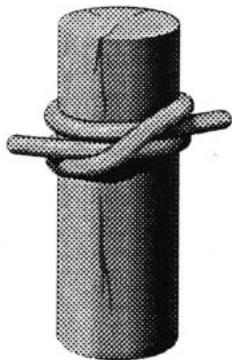
In de tijd van de maatjesharingen was ik ook goede vriendjes met vader. Hij kocht elk jaar een tonnetje van honderd stuks. In die tijd kostten de eerste maatjes bijlange niet zoveel als heden. Dat vaatje ging dan nog niet te lang mee. Iedere morgen kreeg ik een paar van de kleinste haringen. Alleen het vel werd gestroopt, eens afgespoeld (even maar) en in stukjes gesneden. Een uur later zoog ik nog aan het malse graatje. En niettegenstaande men zei dat die visjes te vet waren voor mij ben ik nooit ziek geweest naderhand. Of waren die maatjes vroeger anders?

Wij kenden Sinterklaas, maar ook Sint-Maarten (10 november), Kerstmis en Pasen (klokken) werden gevierd. Sint-Maarten (vader, maar dat wist ik natuurlijk niet) kwam dan aan de ingang van de roef staan en wierp vruchten en koekjes naar beneden. Voor zijn aangezicht was een masker. Dit was een kartonnen doos met ogen, neus en mond uitgesneden. Daarachter brandde een kaars. Terwijl het fruit en de koeken naar binnen vlogen, gaf Sint-Maarten een litanie ten horen van al de keren dat ik stout geweest was. Dit gebeurde met een ijzingwekkende grafstem. Ik kreeg wel de indruk dat Sint-Maarten van al de uren dat ik braaf geweest was, niets genoteerd had. Hij was wel de enige sint die ik rechtstreeks ontmoette.

En ik was er niet gerust in.

Met Kerstmis was het dan de engel Gabriël die een engelkoek op mijn hoofdkussen kwam leggen terwijl ik sliep. En dan met Pasen waren het de klokken die mij de lekkere chocolaten eieren lieten zoeken.

Alles overwogen was ik toch enigszins gelukkig aan boord, niettegenstaande ik alle dagen gebonden stond. Zo is het gebleven tot wij het schip verlaten hebben; ik was toen bijna zes jaar. Op die ouderdom liep mijn broer los; hij is

trouwens nooit gebonden geweest. Maar moeder had nu eenmaal angst voor ongevallen. Later vernam ik dat ik er nogal met veel geluk gekomen ben...

Even voor wij het schip verlaten hebben, verongelukte koning Albert.

Mijn vader heeft nooit hoog opgelopen met adellijken en geestelijken. Doch in Roeselare, denk ik, kwam steeds een pastoor op bezoek. Dan praatten ze alles uitgenomen over godsdienst. Ze waren vrienden, misschien door de oorlog? Ik heb het nooit geweten. Maar de koning was als een afgod voor hem. Die kwam kijken naar ons in de loopgraven, wist hij te zeggen. Hij ging natuurlijk naar de begrafenis in Brussel. Wij lagen toen in Erquelines in Henegouwen. Ik heb hem zien vertrekken in zijn mooiste pak, een twaalftal medaljes, eretekens en -linten. En ik zie hem nog terugkomen: zonder hoed, vest en hemd gescheurd, nog wel geteld vier medaljes, zonder onderscheidingen en lintjes, een sjaal die niet van hem was ... Gelukkig is hij zelf nog teruggekeerd, zei moeder. Zo een twee dagen was het abnormaal stil aan boord en hield ik mij gedeisd.

En toen kwam het bericht dat wij de aak in Gent moesten leggen en dat ze aangeslagen was wegens faling. En juist op het ogenblik dat het wat beter leek te gaan in de schipperij. Vader zei dat het de eigenaars eigen fout was maar dat begreep ik toen niet. Ik heb er later nooit naar gevraagd maar zijn vrouw had hem verlaten

enzomeer. Op aanraden van oom Sylvester wou vader zijn geluk zoeken in Brussel. Er was daar trouwens een kamer vrij voor ons.

Op een morgen zijn wij dan verhuisd. Wij bezaten omzeggens geen meubelen vermits alle kasten ingebouwd waren op de aak. Een paar kachels, enige stoelen, een zeteltje, een paar matrassen en enige dozen met huisraad en kleren waren ons schamel bezit. Alles kon op een open vrachtwagen. Ik zat achterop een matras, naast moeder. Zij had haar arm rond mij gelegd. Ik was blij aan wal te gaan wonen; gedaan met gebonden te zijn. En toch ... Toen ik onze aak in de mistige morgen kleiner en kleiner zag worden, kreeg ik voor het eerst een gevoel van heimwee over mij.

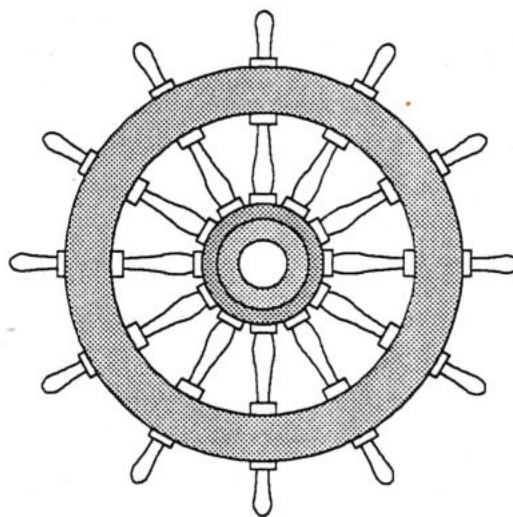
Met dat schip hadden wij veel gereisd: overal in België, Holland, Frankrijk, een eindje in Duitsland...

Men heeft mij later verteld dat ik veel te jong was om zoiets te voelen, maar toch is het waar.

Misschien was ik wat rijper dan een ander kind maar ik wist dat er een toekomst was. En die toekomst was onzeker omdat ik ook wist dat mijn ouders in nood zaten en dat maakte mij bedroefd.

Mijn eerste kinderjaren waren voorbij.

SLOT

Mariakerke, honderd jaar eenzaamheid (1)

Marcel Leeuwerck

Nee, beste vrienden, we hebben het nu niet over de roman van G. G. Marquez; maar wel over een bescheiden wijk van Oostende: MARIAKERKE. Op 1 juli 1899, dus weldra 100 jaren geleden, verzwond immers de gemeente Mariakerke (of wat er dan nog van overbleef) voorgoed in de Stad-aan-Zee. Nochtans had veeleer het omgekeerde mogen gebeuren, want Oostende ontstond ooit als afgelegen vluchtheuvel voor de vissers van het aloude dorpje Sancta-Maria-in-Testerep, een naam die volgens Jacob Meyerus reeds in 961 vermeld staat (wordt wel betwijfeld). Pas in 1071 liet Graaf Robrecht de Fries de eerste Sint-Pieterskerk bouwen op het "Oost-ende" van de reep, een gebied dat toen zeker tot Mariakerke behoorde. Want nog in 1548 herinnert een document er ons aan dat de kerk van Oostende, die ondertussen reeds lang naar de huidige Peperbusse was verhuisd, een jaarlijkse rente van 20 schellingen verschuldigd bleef aan haar moederkerk te Mariakerke.

Een andere historicus: Aub. Miraeus, bevestigt in ieder geval dat er in 1171 een kapel (Sanctae Mariae Capella) te Mariakerke bestond. Maar waar stond die precies? Alle sporen van dat oudste bedehuis spoelden immers weg met de vernielende storm van november 1334, die dan een hele strook van onze kust heeft afgekald. Scarphout bij Blankenberge verdween toen in zee en ook de oude kerk van Oostende lag overstroomd.

Bij gebrek aan oude kaarten of geschreven getuigenissen kunnen wij evenwel geografische resten waarnemen. Zo ontmoet de strandwandel­laar even voorbij de Northlaan een opmerkelijke insprong in de zeedijk, die toch altijd mono­toon rechtlijnig blijft vanaf ons Casino tot Westende. Op die plaats mondde oorspronkelijk een van die talrijke polderkreeken uit die op de Oude Oostendse Watergang aansloten. Toen die inham begon toe te slibben bouwde men er, om de toegang voor de scheepjes open te houden, de Woutermanssluis. Op zijn beurt kon dat primitief houten bouwwerk evenmin lang stand-

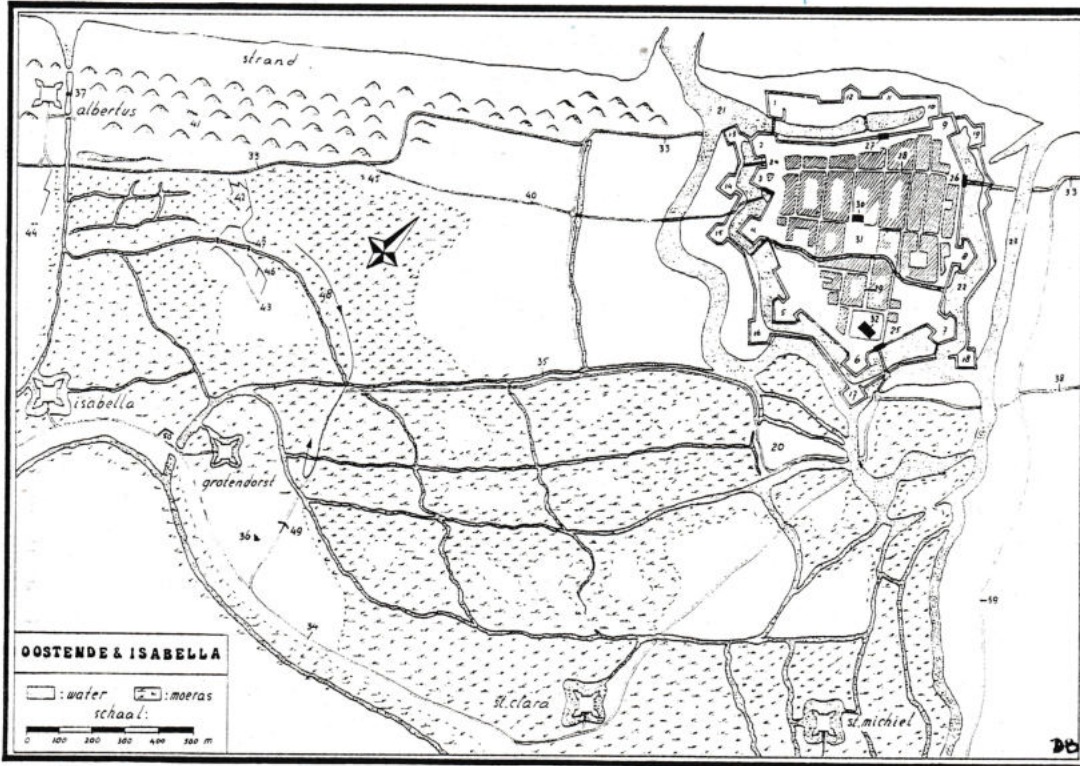
houden tegen storm en verzanding, maar daarmee bleef later binnendijs een moerassig "weel" over. Daarin liet Leopold II in de belle-époque het gezellig Albertuspark met zijn grote vijver aanleggen. In onze utilitaire XXe eeuw oordeelde de stad Oostende dat zo'n ouderwets wandelpark een "nuttiger" bestemming verdiende, en trok daar het Media-Center en het voetbalcomplex op.

Na die desastreuze storm van 1334 vormden zich de huidige strandlijn en duinenrij en kwam het levend middelpunt van Mariakerke meer westelijk te liggen. De vissers verhuisden immers allen naar de jonge en veiliger stad Oostende die in 1265 haar keure had verworven. Voor hen gold ook de ervaring: stadslucht maakt vrij! De honkvaste landelijke bevolking bouwde daarom tussen 1350 en 1400 het eenbeukig gotische kerkje, dat mettertijd tot de huidige Duinenkerk zal uitgroeien. Vandaag blijft van die oorspronkelijke bidplaats niet veel meer zichtbaar; alleen de onderbouw van de toren dateert wellicht uit die tijd. Misschien was het bedehuis wel ontworpen als een schuilkerk, met waterput en open haard om in troebele tijden heel de bevolking met vee en huishouden te herbergen. De sacristie beperkte zich tot een bergruimte achter het altaar en kostbare kunstwerken zal het kerkje ook niet bezeten hebben.

Het territorium van de parochie bleef wel zeer uitgestrekt en reikte van de wallen van Oostende tot voorbij de zogenaamde "Mariakerke-Splete", het gebied waarop nu het jonge kerkdorp Raversijde staat (het oude Raversijde lag verder bij het Provinciaal Domein). Die gronden maakten wel deel uit van Middelkerke, maar hoorden kerkelijk bij Mariakerke; vandaar de zegswijze: "Middelkerke de stokke, Mariakerke de klokke!" In de breedte bleef de parochie evenwel gekneld tussen het nieuwe strand en het Albertusgeleed, maar door in­poldering van het wad kwamen er binnenlands ook veel vruchtbare gronden bij.

De dorpsgemeenschap Mariakerke ontwikkelde op die manier tot een verspreide groep polderhoeven met alles samen een paar honderd inwoners, die ongestoord konden leven en werken buiten de drukte van doorgaand verkeer. Alleen over het strand passeerden soms enkele karren richting Nieuwpoort, want de enige "straat" door het dorp bleef lange tijd de ongemakkelijke zandweg achter de duinen. Maar die bleek jammer genoeg best berijdbaar voor de benden van Daniël van Praet, Heer van Merwede en kapitein van Nieuwpoort, die op last van Keizer

oosten van de stad herviel heel de mooie Sint-Catharinapolder tot aan de Steense dijk opnieuw tot slikken en schorre. Mariakerke verloor zo een groot deel van haar vruchtbaarste gronden. Nog slechter evolueerde de toestand voor en na het beruchte Beleg van Oostende van 1600 tot 1604. Het verlaten dorp verloederde tot Spaans legerkamp, waarin de kerkruïne lag; totaal vernield ... "par la rage des hérétiques hollandais..." (kroniek van Christophe de Bonours).

Uit: Ir. B. Cox, *Vanden Tocht in Vlaanderen: Oostende 1600*

Maximiliaan in 1489 Oostende en omgeving kwam plunderen en platbranden. De nog open stad stond immers noodgedwongen aan de kant van het anti-keizerlijke Brugge.

Mariakerke kreeg hiermee voor de eerste maal haar weinig benijdenswaardige rol opgedrongen om bij alle militaire avonturen van haar dochterstad tot kampeerplaats voor haar belegeraars en schootsveld voor de belegerden te dienen. Die ellende zal zich trouwens gedurende de volgende eeuwen herhalen. Het begon helemaal in 1576, toen Oostende werd veroverd door de hervormingsgezinden, die daarop heel Vlaanderen terroriseerden. Pas in 1599 reageerde de Spaanse overheid met de bouw van het Albertusfort bij de verzande Woutermanssluis. Veel te laat, want het ergste was ondertussen geschied. Na het doorsteken van de duinen ten

Pas vanaf 1625 kon het dorps- en parochielevens weer enigszins normaal draaien. Het Duinenkerkje met zijn kerkhof geraakte ondertussen voldoende hersteld en kreeg in 1638 zelfs weer zijn toren, die tot vandaag hetzelfde profiel zal vertonen. De verarmde polderbewoners waren evenwel niet in staat gebleken de wederopbouw grondig uit te voeren, zodat in 1679 "de toeren van de kercke ... teenemaal (is) vervallende" en nieuwe reparaties zich opdrongen.

Die kwamen met moeite klaar, of een tweede beleg van Oostende in 1706 (tijdens de Spaanse Successieoorlog) bracht opnieuw vreemde troepen, ditmaal Engelsen onder Marlborough en Hollanders onder Ouwerkerk. Die nestelden zich rond de Albertusmolen uit 1665 en het Duinenkerkje mocht nu korte tijd tot veldhospitaal dienen.

In 1716 veroorzaakt een nieuwe novemberstorm veel schade "soo dat men niet drooghe en can sitten in dese kercke". Pas na vier jaren komt de herstelling op gang, want de verantwoordelijke tiendeheffers moesten eerst een onderlinge ruzie uitvechten over de deelname in de kosten.

De Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748) bracht in 1745 de Fransen van Lodewijk XV voor een nieuw beleg en inname van Oostende en op het landelijke kerkhof bleven naast Franse soldaten ook 17 drenkelingen uit een Brouillonnes kaperschip achter.

Toch kwam uitgerekend in datzelfde jaar een kentering ten goede. Na de inname van de stad moest de overheid eindelijk erkennen dat de opgeslibde Catharinapolder zijn militair nut kwijt was en besloot hem opnieuw te laten indijken. Twee jaren later konden de boeren weer rijke polderoogsten binnenhalen. De bisschop van Brugge, Joannes Caïmo wees bij de kerkelijke reorganisatie van dat nieuw gebied het deel ten noorden van de Leffingestraat aan Mariakerke toe. Het zuiden kwam aan Stene. Beide arme boerenparochies beschikten zo onverwacht over belangrijke inkomsten, waarvan zij oordeelden dat die best tot opsmuk van hun oude kerkjes konden dienen. Te Mariakerke zorgden daarvoor twee opeenvolgende pastoors, die samen meer dan een halve eeuw in functie zijn gebleven; Josephus De la Bulcke (1742-1761) en Petrus De Cuyper (1762-1805), allebei uit Oostende. Volgens de smaak van de tijd verfraaiden zij het Duinenkerkje in vrolijke rococostijl. Zo lieten zij er een nieuwe sacristie aanbouwen, een beschilderd plafond aanbrengen, de schitterende marmervloer met windroos leggen, twee zijkapellen toevoegen en het rijke meubilair met prachtig houtsnijwerk plaatsen (altaar, preekstoel, communiebank, orgelbuffet, lambriseringen). Daarna bestelden zij nog een reeks van tien grote schilderijen bij E. Lacroix, die de vijf blijde en vijf droevige mysteriën uitbeelden. Geen meesterwerken, maar zij passen in 't geheel en werden in 1909 gerestaureerd door onze welbekende Henri Permeke bijgestaan door zijn - later wereldberoemde - zoon Constant.

Met moeite waren de fiere parochianen op al dit moois uitgekeken, of de Franse inval van 1794

dreigde dit juweel van een kerkje te vernielen. De pastoor slaagde er gelukkig in om zijn kerkje te redden door op tijd de eed van trouw aan de Franse republiek te zweren.

Meteen begon Mariakerke te bestaan als moderne gemeente met eigen verkozen bestuur, kerkfabriek enz. Daar hoorde ook een gemeentehuis bij; maar waar bevond zich dat gebouw? Over die vraag debatteren vandaag de plaatselijke heemkundigen nog altijd met scholastieke vurigheid. Die byzantijnse haarklieverij blijkt evenwel een slag in het zeewater, want Robert de Beaucourt getuigt als tijdgenoot en dus met gezag in zijn "Monographie de Mariakerke-Bains" (1896) dat de gemeenteraad bij iedere zitting van herberg wisselde. Daarmee voorkwamen de burgervaderen broodnijd tussen de waarden. Cafébazen oefenen inderdaad dikwijls beslissende invloed uit op de plaatselijke politiek. Wel beklagen wij nu de arme gemeentesecretaris, die met heel zijn administratie telkens de gemeente moest doortrekken. Welke onderwerpen sierden dan wel de dagorde van die gemeenteraden? Naast kleinzielig gekibbel over ongekuste grachten en gebrekkige wegverhardingen zal meer dan eens een klaagzang zijn aangeheven over die dure Duinenkerk. De gemeente telde in 1817 niet meer dan 356 inwoners, waarvan slechts een 40-tal kiesgerechtigd en het onderhoud van dat, nochtans bescheiden, kerkje betekende inderdaad een zware post. Toen in 1833 pastoor P. Soenen aankwam, rapporteerde hij aan zijn vicaris dat hij "... een verwilderde en geringe parochie (vond) ... de zaken der kerkfabriek vernesteld...". Zo'n verwaarloosd boerengat zal wel dra als een gemakkelijke prooi in de schoot van de opgeschoten dochterstad vallen.

(Wordt vervolgd)

Wat een gids I(ei/ij)den kan...

René Vandercruyssen

VERSLAG VAN EEN HEY-LIGE FIETSTOCHT

Toen Georgette me vroeg om op 1 december een fietstocht te gidsen met 60 (zestig) personen (m/v) gedurende 3 uur was het toch wel even schrikken en moest ik ook eens slikken.

Ik vermoedde direct dat het met Sinterklaas kon te maken hebben en ik zag me al (eigenlijk zag ik het niet zitten) met een volumineuze baard en zwabberende kleren, weer en wind trotseren.

Maar die eerste gedachtenflits bleek weeral voorbarig.

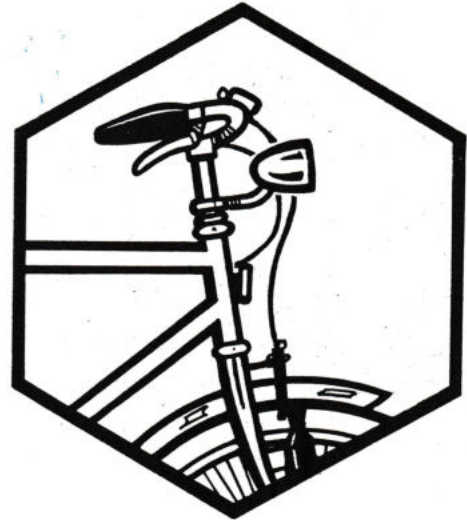
Het betrof personeelsleden van HEY en ZY kledingboetieks uit het hele land, die in het Thermae Palace verbleven voor een bedrijfsseminarie en, misschien beïnvloed door het begin van de donkere zes weken, het lumineus idee kregen om een fietstocht in groep te plannen.

Mijn tweede gedachte was dan ook: is dat nu een moment van 't jaar om te gaan fietsen, uit ervaring wetend dat er $\pm 40\%$ kans is op droog weer, maar te koud; $\pm 40\%$ kans op zacht weer maar te nat en zo'n 20% op doenbaar fietsweer.

Daarenboven wou men om 14.30 uur starten zonder blijkbaar te beseffen dat het al om 17 uur donker is en aan een verwarmende pauze had men ook al niet gedacht.

Het bracht dus veel telefoneren en faxen mee over het startuur, een gereserveerde plaats voor de pauze en niet in het minst over de verkeersreglementering en verantwoordelijkheid van de organisator. Inderdaad, bij fietsen in groep met meer dan vijftig zijn er twee wegkapiteins en twee begeleidende auto's verplicht!

Evenzo moet men alle mogelijke, ook de weinig waarschijnlijke scenario's voorzien zoals een fietsdefect of een val waarbij iemand niet verder kan; en dan?

Zo zie je maar dat er bij een fietstocht, en zeker met onervaren fietsers, heel veel komt kijken en improvisatie uit den boze is. Gelukkig maar dat wij, gidsen, nogal van wanten weten.

Op dinsdag 1 december, bij een temperatuur van $+1^{\circ}\text{C}$, dus doenbaar fietsweer met aangepaste kledij; moest het dan maar gebeuren, op hoop van zegen en hopelijk zonder regen onder een licht vlagenzwangere hemel. (Van waar heb ik dat nog?)

Ze waren alvast mooi op tijd bij "Linda", fietsen- en billenkarrenverhuur op de Albert I-promenade.

Terwijl bij enkelen nog de zadelhoogte werd afgesteld, stonden anderen al "op springen" om erin te vliegen; zo op zicht een aantal tieners, veel twintigers en enkele dertigers.

Er was geen denken aan om in die koude noordenwind een korte klassieke inleiding te geven. Ik beperkte me tot enkele richtlijnen en praktische schikkingen met sterk de nadruk op het veilig rijden in groep waarbij concentratie doorslaggevend is.

Wat de praktische kant betreft, kende ik 's morgens al pech want ik vond m'n fluitje niet; ik bedoel mijn scheidsrechtersfluitje dat ik in zulke omstandigheden gebruik om leiding te geven met volgend systeem:

- één half lange fluittoon betekent links afslaan.
- twee half lange fluittonen betekent rechts afslaan.
- drie korte felle fluitstoten betekent: extra voorzichtig zijn.

Gelukkig had ik nog een soort Tirolerkoeienbel gevonden, waarmee ik het dus dit keer maar moest doen, wel te verstaan beperkt tot één signaal: belgerinkel betekende: extra opletten.

Na het slaan van een groot kruis en het in stilte aanroepen van Sint-Kristoffel zette ik mij op kop met "gans het zootje er achteraan" (cfr. Toon Hermans) en duikelden we de helling van de Louisastraat af, ideaal om de remmen op te warmen.

Dan over het Wapenplein en langs de Sint-Petrus en Pauluskerk, maar we konden door de wegenwerken niet naast het tramstation van De Lijn naar 't Bosje. Dus werd het een ommetje over de Kapellebrug. Zie je dat voor je? Zo'n sliert fietsers, ruim honderd meter lang veilig door het stadsverkeer loodsen ... oef, dat lukte toch al. Via de Brandariskaai, waarbij ondanks de gevraagde concentratie onze "gedoogzone" werd opgemerkt (Oostende heeft toch werkelijk alles) kwamen we in het Maria-Hendrikapark.

Bij het afslaan naar rechts van de Groendreef in de Populierendreef liet ik mijn bel luid klinken opdat niemand aan de paaltjes zou blijven hangen.

Het werd een mooi tochtje door 't winterse "bosje" waarbij ik door het kronkelend traject mijn "volgelingen" wat in 't vizier kon houden. Via de Gouweloze straat, Nieuwe Langestraat, het viaduct over de A 10 (onze eerste beklimming, col 4° cat.), de Zilverlaan, Stuiverstraat langsheen het sportpark De Schorre kwamen we uit op de Polderdijk met zicht op de weidse, vlakke, blote polders: "le plat pays" (J. Brel).

Na de bocht aan het geodetisch signaal was het opboksen tegen "le vent du nord" (J. Brel).

Nadat we de gevaarlijke Gistelsesteenweg veilig waren doorgekomen, sloegen we naast de spoorwegberm rechtsaf de Snaaskerkestraat - Krekenstraat in. Hier las ik een vraagje in voor alle lezers en lezeressen en zeker voor de gidsen: vanwaar die dubbele naam voor die straat?

Bovenop de Groene 62 hielden we een kort oponthoud om te genieten van de prachtige vergezichten. Daar sta je in het centrum van de historische polders en het krekengebied van Oostende: velden, weiden, water en wolken: echt een schitterend landschap.

Via de Schorredijk en de Schorrestraat arriveerden we tenslotte in het landelijke en pittoreske Stene-Dorp waar we in De Vlasschaard verwacht werden.

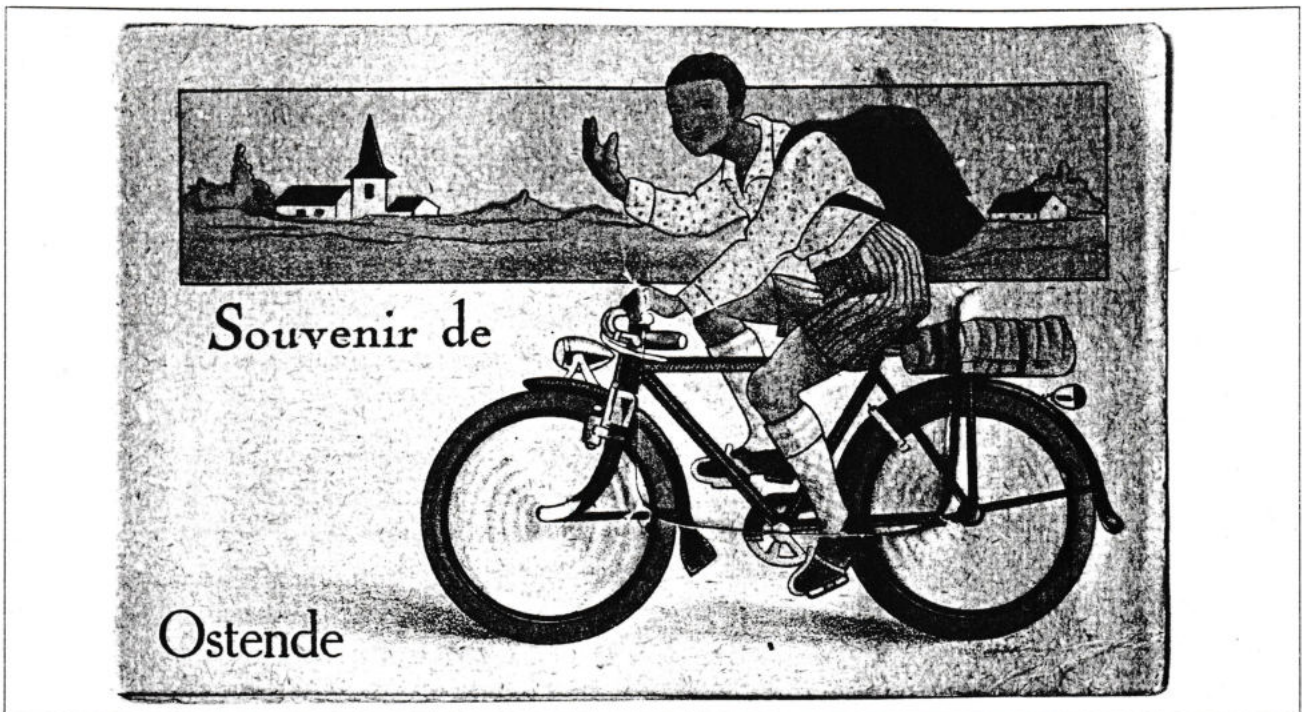
Met lekkere pannenkoeken en geurige koffie geraakte het gezelschap al snel in opperbeste stemming en werd er zelfs gezongen, wellicht ook bevorderlijk voor de "teambuilding".

Maar zelf had ik naast de pannenkoeken ook nog kriebels in mijn buik. Ik had immers, dat was de opdracht, enkel als "wegwijzer" gefungeerd en dus nog niets kunnen zeggen of uitleggen, terwijl er zoveel is dat je als gids wilt meegeven. En als het kriebelt, moet je ... zodat ik na overleg met de verantwoordelijke toch een woordje kon plaatsen. Het lukte vlot om hun aandacht te krijgen en tijdens een kort betoog (ik stond aan de toog) beklemtoonde ik wat een verrassende verscheidenheid aan cultuur en natuur Oostende te bieden heeft.

Aansluitend bij de actualiteit, namelijk de herdenking van het overlijden van Jacques Brel, vernoemde ik ook wat in deze tekst al aan bod kwam.

En gezien de aard van mijn publiek en de leutige sfeer dacht ik eraan dat een gids ook af en toe eens entertainer mag zijn. Ik zei hen dat ik erg begaan was met hun veiligheid en welzijn, ja zelfs reeds aan nazorg dacht ...

Dan vroeg ik hun heel bijzondere aandacht, die ikzelf uiteraard eerst aan de dames

schonk. "Dames, indien je morgen zadelpijn zou hebben ... allé, een gids geeft ook wel eens een woordje ostènds mee: dus dames, voor wie zadelpijn niet zou begrepen hebben ... os je morgen zèèr et a je ... zitvlak, dan is de meest afoende remedie: "het meer doen": meer fietsen bedoel ik uiteraard."

"En heren, indien er voor jullie vanavond al een probleem zou opduiken ... heel wat bloedvaten werden immers door het zadelzitten dichtgedrukt en het kan een hele tijd duren voor de bloeddorstrooming weer optimaal is. Heren, ik moet jullie ten stelligste ontraden om die blauwe pil te nemen: aub NIET DOEN, neem geen risico's, er is immers nog onvoldoende wetenschappelijk studiewerk verricht omtrent het effect van die pil na het fietsen."

Het applaus dat me te beurt viel, voelde ik als een uiting van hun dankbaarheid voor zoveel empathie.

Nu de inwendige mens versterkt was en alle lichaamsdelen op temperatuur waren, konden we er weer tegen om het tweede ritgedeelte aan te vatten. Weldra bleek het nodig om met forse armgebaren en belgerinkel mijn autoriteit te doen gelden want sommigen begonnen uitgelaten, zelfs puberaal gedrag te vertonen door met vieren naast elkaar en op het trottoir te rijden.

Heel opvallend en merkwaardig vond ik het ook dat het allemaal Franstaligen waren die zich in mijn slipstream nestelden ... Welke beschouwingen zouden we daar weeral niet kunnen aan wijden?

We reden dan door de Zilverlaan, Stuiverstraat, Seringenlaan en het Vogelzangpark naar de Stijn Streuvelsstraat (we kwamen immers uit De Vlasschaard) ook Soldatenberg genoemd (col 2° cat.).

Daar won ik met glans de (niet voorziene) tussensprint bergop door als eerste boven te komen aan de Koninginnelaan. Dat was vooral een kwestie van lepe tactiek (professioneel geheim) maar je moet het toch maar doen om zo'n bende onstuimigaards achter je te houden.

Na nog de Noorse Stallingen een zijdelingse blik te hebben gegund werd in nogal verspreide slagorde een lange eindspurt gehouden vanaan het Casino-Kursaal tot bij "Linda".

Niemand had beschaamde kaken, wel waren er veel blozende wangen, 't had ons deugd gedaan. Iedereen bleek tevreden na die mooie gezonde tocht. 't Weer viel al bij al nog mee, de timing klopte en er waren geen defecten of ongevallen.

Dus eind goed, al goed ... maar toch niet voor herhaling vatbaar in dezelfde omstandigheden.

school van financiële
besluitvormingen heeft

UITVAARTVERZORGING - FUNERARIUM

Jan Nuytten

Het **uitvaartcontract**
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059 - 80 15 53

